

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

Međuknjižnična posudba – što, zašto, kako, pošto?

M. Mayer

Knjižnica Instituta "Ruđer Bošković"
marina.mayer@irb.hr

Vječni manjak financijskih sredstava za knjižnice u Hrvatskoj već je postao normalna stvar. Novaca je malo, cijene rastu, a korisnički zahtjevi sve su brojniji i složeniji. Prema poznatom Murphyjevom zakonu (<http://www.murphys-laws.com>) u fondu Vaše knjižnice nemate upravo ono što je korisniku najhitnije, najnužnije potrebno za najvažniju stvar na kojoj trenutačno radi, a trebala je biti gotova još jučer. Takva iskustva često su uobičajena stvar i u znanstvenoj knjižnici kao što je naša. Znanstveni rad u prirodnim znanostima zahtijeva literaturu širokog vremenskog raspona (ali uglavnom najnoviju) u najrazličitijim oblicima. Kada korisnik utvrdi da upravo taj članak, tu knjigu, tu stranicu iz disertacije iz 1956. njegova knjižnica ne posjeduje, nastupaju razočaranje i umjerena zabrinutost (blaži oblik reakcije) ili izrazito nezadovoljstvo popraćeno oštrom kritikom knjižnica kao takvih te knjižničara i njegovog rada, tj. (ne)sposobnosti (teži oblik reakcije). Ljutom korisniku teško je objasniti zašto određeni časopis nije pretplaćen, zašto je neka prastara knjiga nestala u tami vremena, zašto njegova knjižnica nema nešto što se nikako ne uklapa u tematiku koju knjižnični fond pokriva... Korisnik je, kao i kupac, uvijek u pravu. Korisnik jedino zna da nešto želi dobiti što brže i po što povoljnijoj cijeni. Ne zanima ga proces nabave, samo rezultati. Tu na scenu stupa svemoćna međuknjižnična posudba (u daljnjem tekstu: MBP).

Vjerojatno ste se mnogo puta našli u opisanoj situaciji i pokušali se građe domoći na najrazličitije načine, manje ili više uspješno. Neka iskustva MBP-a Knjižnice IRB-a mogla bi vam biti od koristi.

Prvi je korak, svakako, točno utvrditi što korisnik želi. Postojeću referenciju dobro je provjeriti, a manjkavu je nužno dopuniti. To je teže ako se narudžba definira kao "ona knjiga o osnovama fizike, imali smo ju, bila je malena i siva i stajala je na ovoj polici prije 30 godina" ili kao "rad iz 1967. u časopisu *Physical Review D*, autora J. Smitha. Ili je možda bila riječ o časopisu *Physics Letters*? Autor je možda ipak neki Jones...". Problematične mogu biti i referencije iz popisa literature pogrešno navođene godinama, iz rada u rad. Srećom, danas postoje brojni mrežni izvori koji pomažu u pronalaženju točne referencije: arhive e-časopisa, bibliografske baze podataka, e-katalozi knjižnica...

Nakon toga treba utvrditi koja knjižnica posjeduje traženu građu. Dobro je još jednom provjeriti vlastiti fond: korisnik (a ponekad ni knjižničar) ponekad ne zna ili zaboravi što mu je sve na raspolaganju. Ne zaboravite niti velik broj e-časopisa i baza podataka koji su dostupni hrvatskoj akademskoj i istraživačkoj zajednici putem Centra za online baze podataka (<http://www.online-baze.hr>). Dostupnost e-časopisa može se provjeriti putem pretraživača Pero (<http://knjiznica.irb.hr/pero>).

Knjižnice u Hrvatskoj

Nabava građe iz knjižnica u Hrvatskoj je najjeftinija ili čak besplatna iako ne i najbrža. No u pronalaženju građe susrećemo se, nažalost, s nekim poteškoćama:

- mnoge knjižnice nemaju elektronički obrađen čitav fond
- (sav) elektronički obrađen fond nije uvijek dostupan u e-katalogu
- neki e-katalozi nisu ažurni
- neki e-katalozi nisu u funkciji
- zbog nepostojanja jedinstvenoga knjižničnog softvera, ne postoji niti jedinstveni e-katalog hrvatskih knjižnica

Sve navedeno komplicira i usporava nalaženje građe. Za pretraživanje e-kataloga možete koristiti:

- **Preskok** – Pretraživač knjižničnih *online* kataloga Hrvatske (<http://preskok.irb.hr>) – Preskok uključuje skupne kataloge SZI podsustava Prirodoslovlje, Biomedicina, Humanistika i Tehnika, NSK u Zagrebu, Sveučilišne knjižnice u Splitu, Znanstvene knjižnice u Zadru, Sveučilišne knjižnice u Rijeci, Gradske i sveučilišne knjižnice u Osijeku, Sveučilišne knjižnice u Puli i Knjižnice HAZU u Zagrebu.
- **Knjižnični sustav Metel** (<http://library.foi.hr/m3/index.htm?B=1>)
- **Skupni katalog Knjižnica grada Zagreba** (<http://kgz-opac.zaki.com.hr/>)
- **Skupni katalog sustava Crolist** (<http://opak.crolib.hr/crolist.html>)

Ukoliko niste sigurni da neki OPAC ima ažurne podatke, dobro je provjeriti i mrežnu stranicu određene knjižnice. Neke knjižnice na vlastitim stranicama imaju ažurne popise svoje građe, koji iz različitih razloga nisu dostupni u skupnom OPAC-u.

Dobri, stari tiskani popisi periodike također mogu biti od koristi za lociranje starijih godišta časopisa. Često je telefonski razgovor s kolegicom/kolegom iz druge knjižnice najpouzdaniji način provjere stanja fonda.

Svaka knjižnica ima vlastiti pravilnik o (ne)naplaćivanju i uvjetima usluge međuknjižnične posudbe. Kopije članaka najčešće se dobivaju u "papirnatom", a rjeđe u elektronskom obliku, o čemu ovisi i vrijeme potrebno za nabavljanje građe. U velikoj većini slučajeva nailazimo na ljubaznost kolegica i kolega u drugim knjižnicama, koji su, već prema dogovoru i hitnosti situacije, spremni brzo skenirati, faksirati, slati poštom ili nam čak osobno dostaviti traženu građu. Na tome im, u naše ime i ime naših korisnika, najljepša hvala!

Knjižnice u inozemstvu

Ipak, znanstvenu literaturu vrlo često moramo potražiti u inozemstvu. U 2007. godini Knjižnica IRB-a iz drugih je zemalja za svoje korisnike naručila 369 jedinica građe (knjige, časopisi). Pogledajmo najčešće korištene servise i knjižnice čijim se uslugama služimo.

Subito – Document Delivery Service (<http://www.subito-doc.de>)

Njemački Subito poznat je mnogim knjižničarima. Naša ga knjižnica koristi već četiri godine i možemo ga toplo preporučiti – ime mu opravdava brzina i efikasnost poslovanja. Korisnici Subita mogu naručivati građu iz 36 znanstvenih, specijalnih, nacionalnih i sveučilišnih knjižnica u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj. Usluge Subita mogu koristiti fizičke osobe i institucije. Korisnici su svrstani u nekoliko kategorija, o čemu ovisi cijena i uvjeti usluge. Za knjižničare je predviđena kategorija **Subito Library Service** (za Hrvatsku User Group 8), gdje su cijene znatno povoljnije. Svaka knjižnica može se registrirati kao korisnik Subita, uz izjavu da je financirana iz državnog proračuna i nije profitabilna ustanova. Nakon registracije knjižnica dobiva korisničko ime i lozinku nužne za ulazak u sustav. Čitav proces naručivanja građe odvija se putem mrežnih stranica Subita, kroz nekoliko koraka: nakon upisa traženog naslova vrši se pretraživanje kataloga knjižnica-dobavljača. Iz dobivene liste knjižnica korisnik odabire jednu iz koje se, popunjavanjem *online* obrasca s bibliografskim podacima o traženome, naručuje građa. Korisnik u svakom trenutku ima uvid u sve detalje i status svih svojih narudžbi. Knjige se dostavljaju poštom u roku od tjedan dana. Uvjeti dostave pojedinačnih članaka posljednjih su se godina promijenili zbog pitanja autorskih prava: ovisno o izdavaču časopisa, moguće je dobiti ili papirnatu kopiju poštom, ili skenirani članak u PDF-obliku e-poštom (u roku 1–3 dana), a neki izdavači za sada ne dopuštaju kopiranje svojih izdanja. U tijeku su dogovori Subita i izdavačkih kuća o uvjetima korištenja njihovih naslova. Posudba knjige stoji 14 €, a osnovna cijena članka poslatog e-mailom je 6 €. Plaća se točno ono što je naručeno i dobiveno: otprilike svakih mjesec dana korisnik dobiva račun s detaljnom specifikacijom narudžbi u posljednjem razdoblju. Račun se zatim plaća izravno Subitu. Sustav je vrlo detaljan, funkcionalan i logičan za snalaženje, a čitavo je sučelje prevedeno i na engleski jezik. Na mrežnim stranicama Subita možete naći detaljne informacije o uvjetima korištenja, uslugama, cijenama, registriranju, promjenama u radu zbog primjene autorskih prava i mnogo čemu drugome. Važno je naglasiti da za naručivanje preko Subita nije potreban posrednik. Ukoliko ste, u dogovoru sa svojom matičnom ustanovom i korisnicima, u mogućnosti organizirati plaćanje mjesečnog računa, registrirajte se kao korisnik i ubrzajte dobavljanje građe iz inozemstva. Mnogo smo puta narudžbu mogli ispuniti u jednom danu: naručivši članak ujutro, korisniku smo ga mogli proslijediti već isto poslijepodne.

TIB Hannover – German National Library of Science and Technology <http://www.tib-hannover.de/en>

Ovo je vrlo "jaka" njemačka knjižnica s fondom iz inženjerstva, arhitekture, kemije, fizike, matematike i informacijskih tehnologija. Imaju efikasnu i brzu službu MBP-a putem sustava **TIBORDER** (<http://tiborder.gbv.de/services/>). Knjižnice se mogu registrirati kao korisnici, uplatiti na svoj račun depozit s kojeg se naplaćuju narudžbe. Način naručivanja sličan je kao kod Subita. TIB Hannover je i član Subita, ali jedan dio svog fonda daje na posudbu samo svojim neposrednim korisnicima. Neposredno se mogu naručiti i kopije poglavlja iz knjige, što preko Subita nije moguće. Cijene su slične Subitu.

British Library, London, UK <http://www.bl.uk/>

Svemoćnoj "BL" obraćamo se kad iscrpimo sve druge, jeftinije izvore. **Document Supply Service** (<http://www.bl.uk/reshelp/atyourdesk/docsupply/>) dobar je izvor za rijetke knjige, časopise za koje se rijetko čuje, disertacije, patente i sličnu egzotičnu građu. Knjižnica-korisnik uplaćuje depozit kao i u slučaju knjižnice TIB Hannover. Ovdje "papirnat članak" košta stotinjak, a posudba knjige oko 200 kuna. Moguće je naručiti i članak u PDF-u, ali tada cijene rastu za nekoliko desetaka funti zbog zaštite autorskih prava. Narudžbe se šalju elektroničkom poštom na adresu službe MBP-a, a poruka mora biti napisana u točno određenom obliku (koji uključuje nekoliko šifri, određen broj razmaka između dijelova teksta i sl.) kako bi ju sustav u BL mogao automatski prihvatiti i procesuirati. Ponekad sustav javlja pogrešku u tijelu poruke (iako je na prvi pogled nema) pa slanje poruke treba ponoviti nekoliko puta. Naručena građa stiže za oko tjedan dana. Negativan odgovor (u slučaju da građa nije dostupna i sl.) šalje se korisniku običnom poštom (može potrajati dosta dugo), što bitno usporava cijeli proces.

Neformalni knjižničarski izvori

Ukoliko je vaša knjižnica član neke međunarodne udruge knjižnica, aktivirajte se i uključite u njezinu mailing-listu. Nerijetko članovi udruge imaju razvijenu besplatnu mrežu MBP-a i otvoreni su za suradnju i pomoć. Naši kolege iz udruženja EURASLIC-a (Euro-

subito
Documents from libraries society

subito is a quick and easy-to-use library service which supplies the user with copies of articles from periodicals and supports the lending of books

Leibniz
Gemeinschaft

TIB GERMAN NATIONAL LIBRARY OF
SCIENCE AND TECHNOLOGY

German National Library for all areas of
engineering as well as architecture,
chemistry, information technology,
mathematics and physics.

↳ Contact ↳ Deutsch

Catalogue of the TIB (TIBORDER)

Search:

New Copyright Law / New Delivery Conditions

The new copyright law came into force on 1.1.2008.

There have consequently been important changes in the conditions for document deliveries. You will find detailed information on our [copyright overview page](#).

On the basis of licence contracts, the TIB will again also be able to guarantee full text provision within Germany, Austria, Liechtenstein and Switzerland. Contracts have been negotiated successfully and signed with the following publishers up to now: **Berliner Wissenschafts-Verlag, Elsevier B.V., Eugen Ulmer Verlag, Georg Thieme Verlag KG, IOP Publishing, John Wiley, Portland Press LTD, Springer Verlag and Vittorio Klostermann**. Electronic document delivery from the offerings of these publishers will be available shortly.

Extensive, electronic full text delivery from the offerings of numerous [publishers](#) can already be guaranteed to non-German-speaking countries abroad (outside the borders of Germany, Austria, Liechtenstein and Switzerland).

Sitemap
Website Search
Index A-Z
RSS-Feed
Newsletter
Imprint
Copyright

TIB Hannover – najvažnija njemačka knjižnica za tehničke znanosti

BRITISH LIBRARY

DOCUMENT SUPPLY SERVICES

Home > online or by post > Document supply

Document supply

Everything you need to know about our document supply services.

Information on all of our new services, answers to your questions about how the document supply service operates, the latest product and service news - and you can place an order.

» **What's new**
Details of new product and service developments, as well as recent press releases and where to meet us in 2007/8

» **Products and services**
Details of all the major services in our document supply portfolio, as well as new and forthcoming product developments.

» **Customer Help Centre**
Find answers to your questions about all aspects of our service, as well as download materials to help build your understanding of them.

Discover more...

» Full list of online catalogues

More useful content
Our Terms & Conditions

British Library u Londonu – Document Delivery Service

pean Association of Aquatic Sciences Libraries and Information Centres), čiji smo član, više su nam puta pomogli šaljući članke koje nismo mogli pronaći na druge načine.

Ako znate koja točna institucija u inozemstvu ima publikaciju koja vam je potrebna, obratite se izravno toj knjižnici. Rješenje mogu biti i prijatelji koji rade u drugoj državi ili bivši zaposlenici vaše institucije s kojima ste ostali u kontaktu, a voljni su pomoći.

Uvjeti rada hrvatske znanstvene zajednice, a time i akademskih i znanstvenih knjižnica, u idućim se godinama vjerojatno neće mijenjati. Raskorak između knjižničnih fondova i želja i potreba korisnika može se uspješno premostiti dobro organiziranom mrežom međuknjižnične posudbe i razmjene. U velikom je broju slučajeva znatno isplativije naručiti određen članak umjesto skupo pretplati-

ti časopis, koji će koristiti samo nekoliko osoba. Hrvatske knjižnice imaju vrijedne zbirke koje često još nisu obrađene i predstavljene na odgovarajući način. Od elektronički "nevidljivog" fonda danas nema koristi – mnoge bi se narudžbe MBP-a mogle uspješno riješiti unutar hrvatske knjižničarske zajednice, umjesto naručivanja iz inozemstva, samo kada bismo znali što kriju spremišta i police knjižnica u susjedstvu. U očekivanju boljih vremena i zajedničkog knjižničkog sustava svaka knjižnica mora sama, već prema vlastitim mogućnostima, poraditi na obradi i prezentiranju svog fonda. Sudjelovanje u jednom od zajedničkih OPAC-a, lokalni *online* katalog, čak i običan, ali cjelovit popis građe na mrežnoj stranici knjižnice – sve je bolje od nepostojeće informacije koja nas tjera da članke i knjige nabavljamo iz prekomorskih država, umjesto od kolege iz susjedstva.